

En inte så gyllene medelålder

RECENSION

På sistone har jag tänkt mycket på Harvardprofessorn Benjamin Friedmans bok *The Moral Consequences of Economic Growth*. Den gavs ut 2005, men budskapet känns mer aktuellt i dag än det gjorde då: Ekonomisk stagnation är inte bra för ett samhälles moral eller för den liberala demokratin; tvärtom bäddar bistra ekonomiska tider för politisk populism av alla kulörer.

Det är med den tanken i bakhuvudet som jag läser *The Innovation Illusion: How So Little Is Created by So Many Working So Hard*, skriven av svenskarna Fredrik Erixon och Björn Weigel, båda knutna till European Centre for International Political Economy (ECIPE). Det är en spännande, väl underbyggd bok om en deprimerande betraktelse: Västerlandets kapitalism har blivit medelålders. Den är beroende av förutsägbarhet och skyr kreativ förstörelse. Och det borde bekymra oss.

I Schumpeters anda skiljer författarna på uppfinningar och innovationer: Nog lever vi i en tid av imponerande teknologiska framsteg, men de kommer inte att revolutionera våra liv (på gott och ont – vi behöver i vart fall inte oroa oss för att robotarna ska ta över). Om de nya teknologierna ska kunna översättas i ekonomisk tillväxt bygger det på att företag, marknader och regleringar förmår sprida dem genom ekonomin – vilket de inte gör i tillräckligt stor utsträckning och inte har gjort på länge.

Det finns, enligt Erixon och Weigel, fyra anledningar till denna oförmåga, *four horsemen of capitalist decline*. Den bibliska metaforen är inte klockren, men

ryttarnas framfart verkar desto mer obeveklig, rentav oundviklig – i stor utsträckning är de synnerligen begripliga produkter av det kapitalistiska system som de är på väg att bryta ner.

Kapitalismens första ryttare är en färg, grå, och det är kapitalismen som har fått den färgen. Det kanske vore bättre att säga att den blivit ansiktslös. Den schumpeterianske kapitalisten, den starke ägaren, är på utdöende. Företagsägandet har i stället blivit grått, institutionaliserat, präglad av mellanhänder. Följaktligen vet ingen längre vem som äger och kontrollerar ett företag, eller vad dessa anonyma ägare vill göra med företaget i fråga.

Och faktum är att grått kapital för det mesta investeras på premissen att företaget ska följa marknadstrenden. För den som vill minimera sin risk är det såklart sunt att bete sig som resten av hjorden, men ur ett innovationsperspektiv är det katastrofalt. Som författarna uttrycker det (s 63, egen övers): ”Om finansieringen av företagskapitalism i allt större utsträckning följer den moderna portföljteorins spellbok, innebär det i praktiken att finansieringen av det okända torkas ut”.

Den andra ryttaren är företagens ökade byråkratisering (*corporate managerialism*). Det är också en begriplig trend, som hänger nära samman med den första: När världen blir allt mer komplex föredrar de riskaverta investerarna förutsägbarhet. Samtidigt är det få entreprenöriellt lagda individer som trivs i miljöer där det mesta av tiden går åt till att kontrollera och organisera. Sådana miljöer styrs i stället oftast av människor som har lite att förlora på att stoppa nya idéer och än mindre att vinna på att ge innovationer grönt ljus.

Den tredje ryttaren är, något otippat, globaliseringen, i alla fall dess andra, vertikala fas, från 1980 och framåt. Medan den första fasen handlade om

Fredrik Erixon och
Björn Weigel: *The
Innovation Illusion:
How So Little Is Created
by So Many Working So
Hard*, Yale University
Press, 2016, 312 sidor,
ISBN 978-0-300-
21740-7.

anpassning och förnyelse, handlar den andra om mättade marknader där de byråkratiska företagen tävlar om vem som är mest organisatoriskt skicklig, när det kommer till att hantera komplicerade produktionsnätverk.

Det är en utveckling som lett till effektivisering och spridning av existerande teknologier, men en beklaglig följd är att det blivit nästintill omöjligt att på allvar utmana marknader med nya innovationer. Med författarnas ord (s 116, egen övers): ”Globalisering kräver teknokrater, inte entreprenörer”.

Den siste ryttaren är framväxten av en komplex regleringsapparat världen över. Precis som företagens byråkratisering är den på många vis ett resultat av viljan att hantera osäkerhet, men författarna menar att regleringarna snarare lett till ökad osäkerhet eftersom de inte göder enkelhet utan komplexitet. Resultatet är en innovationskultur som bygger på tillstånd (*permission-based culture of innovation*, s 161) och därför gynnar det existerande på bekostnad av det radikalt nya: Den innovatör som på allvar vill utmana marknader får räkna med att hamna på fel sida om regleringarna (*err on the wrong side of regulation*, s 141).

Det är inte bara en bok om ekonomiska samband: Erixon och Weigel påpekar (s 231) att samhällen som inte inspirerar människor till att föreställa sig en bättre framtid oundvikligen kommer att förfalla och knyter sin tes tämligen direkt till det Benjamin Friedman varnade för (s 228, egen övers): ”Om Västvärldens populistiska revolt har en

färg så är den grå”. De konstaterar, inte helt lugnande, att det är dags att få panik (s 218). Något måste göras för att förnygra kapitalismen, men vad och av vem?

Här blir det luddigare, vilket inte är konstigt. Det är en sak (och ingen liten sak!) att ställa diagnos på ett sjukt ekonomiskt system och en annan att finna på ett vis att göra det friskt igen. Erixon och Weigel trycker på behovet av att bryta länken mellan grått kapital och företagsägande och om att ge konkurrens en ny skjuts, men konstaterar att det här är sådant som lär ta åtminstone en generation att förändra.

Det gäller även för den kanske viktigaste poängen författarna vill göra, den som egentligen inte lånar sig till ett reformmässigt programförslag. Det är en poäng som gjorts förr, av folk som Joel Mokyr och Deirdre McCloskey, och den handlar om kultur och om tolerans: om vikten av att ge spelrum åt de innovatörer och entreprenörer som inte följer normen. Som Erixon och Weigel uttrycker det, allra sist (s 238, egen övers): ”Minska utrymmet för excentricitet och våra ekonomier kommer att stagnera. Uppmuntra samma vana – och världen kommer att blomstra.”

Niklas Elert

Fil dr i nationalekonomi, Institutet för Näringslivsforskning

REFERENSER

Friedman, B M (2005), *The Moral Consequences of Economic Growth*, Alfred A Knopf, New York.